

Politeja

Nr 4(98), 2025, s. 147-171

<https://doi.org/10.12797/Politeja.22.2025.98.08>

Licencja: CC BY-NC-ND 4.0

Bożena GIERAT-BIEROŃ

Uniwersytet Jagielloński

bozena.gierat-bieron@uj.edu.pl

„KULTURA” W PROGRAMIE KREATYWNA EUROPA 2014-2020

IMPLIKACJE DLA POGLĘBIONEJ INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ

ABSTRACT**„Culture” in the Creative Europe 2014-2020 Programme: Implications for Deeper European Integration**

The article aims to review and summarize the effectiveness of the “Creative Europe 2014-2020” EU framework program in culture, which is the sole instrument supporting the cultural/creative sector and audiovisual area across the Union. The program offers grants and loans, with over 40 countries participating to date. The author analyses financial and statistical data for the Culture component for several selected countries, including Poland, highlighting key findings and implications of the program. A detailed analysis of artistic and literary projects revealed trends and areas of dominant support, leading to the following conclusions: 1) While the funding remains at a relatively low level, the EU is a significant partner for the cultural/creative sector's development in the Member States; 2) Western European countries participate more in the EU funding and loans system than Central and Eastern ones; 3) EU funds enhance partnerships and inter-institutional cooperation, especially within well established and prestigious consortia; 4) There is a growing interest in the program from metropolitan art institutions and European publishers; 5) Future EU financial support will most likely focus on the performing arts and various forms of European music. The author's analysis is conducted in the context of the functional and neo-functional theories of European integration, based on the role of culture in deepening integration and the methodology of political science.

Keywords: Creative Europe 2014-2020, cultural policy of the EU, culture and creative sector

Słowa kluczowe: Kreatywna Europa 2014-2020, polityka kulturalna Unii Europejskiej, sektor kultury i kreatywny

WSTĘP

Ramowy program Unii Europejskiej Kreatywna Europa 2014-2020 powołano do życia Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady UE 1295/2013 z dnia 11 grudnia 2013 roku¹. Wypracowywanie koncepcji programowych trwało kilka lat, a ich źródłem była ewaluacja śródokresowa, a potem końcowa programu Kultura 2007-2013². W konkluzjach Sprawozdania uznano, że Kultura 2007-2013 skutecznie stymulowała współpracę transgraniczną, twórczość artystyczną i literacką oraz obieg produktów kulturalnych. Podkreślono jednakże dominację państw zachodnich w projektach międzynarodowych oraz powolność procesów digitalizacji europejskich zbiorów. Ze względu na dyskusje na temat problemów z pluralizmem mediów w tym czasie oraz w związku z koniecznością stosowania synergii politycznej postanowiono, że najnowszy program ramowy połączy sektor kultury z sektorem audiowizualnym³, a także po raz pierwszy w historii finansowania UE zaproponuje mechanizm pożyczek bankowych dla małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP). Sektor audiowizualny rozwijał się dzięki programom Media Plus (2001-2005)⁴ i Media 2007⁵, które wspomagały promocję i dystrybucję utworów europejskich na kontynencie, a także wspierały profesjonalizację przedstawicieli branży audiowizualnej i nawiązywanie między nimi kontaktów.

¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1295/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. ustanawiające program „Kreatywna Europa” (2014-2020) i uchylające decyzje nr 1718/2006/WE, nr 1855/2006/WE i nr 1041/2009/WE (Tekst mający znaczenie dla EOG).

² Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów z dnia 10 stycznia 2011 – Sprawozdanie z okresowej oceny realizacji programu Kultura [COM(2010) 810 wersja ostateczna – nieopublikowane w Dzienniku Urzędowym].

³ Poprzedni program sektora audiowizualnego nosił nazwę Media Mundus i został powołany Decyzją 1041/2009/WE Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1041/2009/WE z dnia 21 października 2009 r., ustanawiającą program w zakresie współpracy audiowizualnej ze specjalistami z krajów trzecich (MEDIA Mundus). Wcześniejsze programy w zakresie polityki audiowizualnej UE to: Media (1991-1995), Media II (1996-2000), Media Plus (2001-2005) i Media 2007.

⁴ Decyzja Rady z dnia 20 grudnia 2000 r. w sprawie realizacji programu wspierającego rozwój, rozpowszechnianie i promocję europejskich utworów audiowizualnych (MEDIA Plus – Rozwój, Rozpowszechnianie i Promocja) (2001-2005), Dz. Urz. WE, L 336, 30 XII 2000.

⁵ Decyzja nr 1718/2006/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 listopada 2006 r. w sprawie wprowadzenia w życie programu wspierającego europejski sektor audiowizualny (MEDIA 2007), Dz.U. L 327, 24 XI 2006.

Z kolei działania sektora kultury pokrywały się z dynamicznym rozwojem branży kreatywnej. Dlatego w Rozporządzeniu 1295/2013, a także w innych aktach prawa wtórnego UE zaczęto stosować termin „sektor kultury i kreatywny” (SKK), który będzie obowiązywał w niniejszym tekście.

Wymienione wyżej sektory były równomiernie włączane do procesów integracji europejskiej, która – zgodnie z funkcjonalistyczną teorią integracji Davida Mitrany’ego⁶ – *obejmowała coraz to nowe dziedziny (...), stawiała się coraz bardziej upolityczniona i przejawiała współzależność ekonomii oraz polityki*⁷. Przynajmniej od traktatu z Maastricht (1992) kultura podlega procesom zjednoczeniowym i dziś prezentuje model zaawansowany, generujący coraz nowsze cele, metody i mechanizmy osiągania tychże celów⁸. Można zaryzykować twierdzenie, że SKK cechuje zaawansowana instytucjonalizacja i programowość. Zgodnie z typologią integracji Janusza Ruszkowskiego⁹ sektor kultury jest potrzebny UE dla wzmacniania konglomeratu różnorodności i realizacji idei jedności kulturowej, a także – jak twierdził Jürgen Habermas¹⁰ – budowania społeczeństwa europejskiego. Społeczeństwo europejskie rozumiane jest tu jako wspólnota, która potrafi wydobyć się z egoizmów narodowych i *przekraczać granice etniczności, czyli nawiązywać dialog, rozmowy z innym (obcym)*¹¹. Aby to osiągać, podlega procedurom decyzyjnym Unii Europejskiej.

Zachowując w tle funkcjonalistyczny model integracji, artykuł analizuje rezultaty merytoryczne komponentu Kultura programu Kreatywna Europa 2014-2020, skierowanego do wszystkich instytucji kulturalnych państw członkowskich UE i będącego pierwszym tak kompleksowym, dwudzielinowym programem w historii polityki kulturalnej UE. Celem wywodu jest odpowiedź na dwa pytania badawcze: (1) Jaki zakres oddziaływania geograficznego/podmiotowego wykazywał program Kreatywna Europa 2014-2020 w kompetencji Kultura? W jakich kategoriach SKK uzyskiwały najwięcej grantów, co może wskazywać na kierunek ewolucji polityki kulturalnej UE i wzmacniać wspomnianą współzależność finansowo-polityczną? W artykule zebrano również dane z Polski. Hipoteza badawcza brzmi: ze względu na wyróżniające się zainteresowanie europejskich operatorów kulturalnych promocją sztuk performatywnych i muzyki w projektach UE kalibruje pod tym kątem proces pogłębiania integracji międzykulturowej, uniwersalizując zarazem międzynarodowy przekaz sztuki europejskiej. Dodatkowo

⁶ D. Mitrany, *A Working Peace*, [w:] *The European Union: Reading on the Theory and Practice of European Integration*, red. B.F. Nelsen, A. Stubb, Basingstoke 2003.

⁷ *Stosunki międzynarodowe. Geneza, struktura, dynamika*, red. E. Halizak, R. Kuźniar, Warszawa 2001, s. 461.

⁸ J. Garlińska-Bielawska, *Model integracji europejskiej i jego przydatność dla integracji krajów mniej zaawansowanych w rozwoju*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2010, nr 150, s. 87.

⁹ J. Ruszkowski, *Wstęp do studiów europejskich*, Warszawa 2007.

¹⁰ J. Habermas, *Czy Europie potrzebna jest konstytucja?*, przeł. M. Łukasiewicz, „Nowa Europa. Przegląd Natoliński” 2005, nr 1, s. 40-65.

¹¹ Z. Rosińska, *W poszukiwaniu europejskości*, [w:] *Symbole Europy. Integracja jako proces psychologiczny i kulturowy*, red. A. Motycka, K. Maurin, Warszawa 2004, s. 107.

istotna wydaje się refleksja, że w czasach nasilającej się dezintegracji czy tworzenia zmiennych geometrii procesów integracyjnych SKK – zgodnie z zasadą pomocniczości UE – otrzymują regularne dotacje w ramach wieloletnich ram finansowania, wzmacniając działalność artystyczną w Europie¹² i własne bezpieczeństwo instytucjonalne¹³.

Rozwiązaniu powyższych problemów badawczych służyła analiza danych zastanych (*desk research*) oraz analiza zawartości (*content analysis*) dokumentacji źródłowej, w tym raportów Komisji i sprawozdań Biura Analiz Parlamentu Europejskiego. Dane zastane pochodzą z bazy Komisji Europejskiej dostępnej w domenie publicznej i archiwizującej informacje o zrealizowanych projektach: <http://culture.ec.europa.eu/creative-europe/projects/>. Zawartość bazy, przefiltrowana przez wybrane przez autorkę kategorie, stanowi zasadnicze źródło statystyk analizowanych w niniejszym tekście. Dodatkowo zastosowano w nim porównawcze podejście badawcze. Celowo ominięto zagadnienia związane z reakcją UE na kryzys migracyjny oraz COVID-19 w dziedzinie kultury. Problematyce tej autorka poświęciła odrębny artykuł¹⁴.

KREATYWNA EUROPA 2014-2020 W LICZBACH

Fuzja programów (Media/Kultura) w 2014 roku wynikała z chęci ograniczenia przez UE biurokracji. Komisja Europejska wyszła z założenia, że mniejszym kosztem administracyjnym wzmocni SKK oraz przemysł audiowizualny, co ułatwi im przystosowanie się do zmian globalnych i pozwoli w przyszłości na wzrost konkurencyjności rynku europejskiego. Programowi nadano silny walor ekonomiczny. Jego cele aksjologiczne (w tym zwalczanie dyskryminacji, rasizmu i ksenofobii) odnosiły się do pierwotnych i wtórnych aktów prawnych UE. Kultura, podlegająca mechanizmom *spill-over*¹⁵, rozszerzała kręgi o obszar audiowizualny, współtworząc i sektor kreatywny, i sektor filmowo-telewizyjny. Tak sformatowana fuzja pozwalała poszukiwać obszaru wspólnego interesu i wspólnego mianownika mimo heterogeniczności samej kultury, o czym pisali Janusz Gajda oraz Cris Shore i Annabel Black¹⁶. Dlatego w Rozporządzeniu z 2013 roku mowa o *ściślejszej unii*

¹² O tematyce instytucjonalnej pisali m.in. S. Madej, M. Madej, *Finansowanie dziedzictwa kulturowego z funduszy UE*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Ekonomia – Wrocław Economic Review” 2015, t. 21, nr 4(3713), s. 43-59 oraz J. Szulborska-Lukaszewicz, *Instytucje kultury w Polsce. Specyfika ich organizacji i finansowania*, „Zarządzanie w Kulturze” 2012, t. 13, nr 4, s. 305-328.

¹³ Ważne wątki na ten temat – zob. A. Chyc, B. Kogut, N. Malec, A. Tyburska, *Obecna polityka kulturalna Unii Europejskiej i jej wpływ na bezpieczeństwo kulturowe w regionie*, „Polityka i Społeczeństwo” 2023, t. 21, nr 2, s. 5-19.

¹⁴ B. Gierat-Bieroń, *Instrumenty unijnego wsparcia sektora kultury i sektora kreatywnego w okresie kryzysu migracyjnego (2015-2018) i kryzysu pandemicznego (2020-2021)*, „Politeja” 2024, t. 21, nr 1(88), s. 291-307.

¹⁵ Ten termin europeistyczny wyjaśniali: Z. Czachór, *Kryzys i zaburzona dynamika Unii Europejskiej*, Warszawa 2013; J. Czaputowicz, *Teorie stosunków międzynarodowych*, Warszawa 2008 oraz B. Rosamond, *Theories of European Integration*, London 2000.

¹⁶ J. Gajda, *Antropologia kulturowa. Wprowadzenie do wiedzy o kulturze*, Warszawa 2009; C. Shore, A. Black, *Citizens' Europe and the Construction of European Identity*, [w:] *The Anthropology of Europe*:

między narodami i operatorami kulturalnymi, *propagowaniu różnorodności kulturowej i dialogu międzykulturowym*. Pryncypia te podlegały wielopoziomowemu zarządzaniu przez instytucje UE¹⁷, które dodatkowo pozycjonowały SKK w planach strategicznych, co definiowała neofunkcjonalna teoria integracji, analizowana przez Evangelę Psychogiopoulou¹⁸ oraz Ernsta B. Haasa¹⁹, a także wyjaśnienia przez Stanisława Konopackiego²⁰. Strategia Europa 2020²¹ wyznaczała dla Kreatywnej Europy 2014-2020 priorytety zrównoważonego, inteligentnego rozwoju oraz tworzenia warunków dla innowacji. Wprowadzono koncepcję nowych modeli biznesowych tak, aby podmioty kulturalne, funkcjonujące na podstawie wolnego rynku (firmy, instytucje i organizacje pozarządowe), mogły występować o kredyty pozwalające na ryzyko i eksperyment. Chodziło o system poręczeń i ich racjonalizację *w celu zagwarantowania wyważonej puli kredytów pod względem reprezentacji geograficznej oraz sektorowej*²².

Rozporządzenie 1295/2013 deklarowało wysokość budżetu Kreatywnej Europy 2014-2020 w kwocie ok. 1,462 mld euro, co stanowiło wzrost o 9% w stosunku do łącznych wydatków na różne podprogramy w latach 2007-2013²³. Z tej puli 31% (ok. 453 mln euro) przeznaczono na Kulturę, 56% (ok. 819 mln euro) na Media i 13% (ok. 190 mln euro) na komponent międzysektorowy, w tym system gwarancyjny, który został uruchomiony w 2016 roku²⁴. Podprogram Kultura obejmował wszystkie formy działalności artystycznej oraz sektora kreatywnego z wyjątkiem sektora audiowizualnego i filmu. Podprogram Media mieścił w sobie działalność audiowizualną i filmową. Część międzysektorowa

Identities and Boundaries in Conflict, red. V.A. Goddard, J.R. Llobera, C. Shore, Oxford–Washington, DC 1996, s. 275-298.

¹⁷ Pisali o tym: C. Shore, *Building Europe: The Cultural Politics of European Integration*, London 2000; tenże, *'In Uno Plures' (?) EU Cultural Policy and the Governance of Europe*, „Cultural Analysis” 2006, no. 5, s. 7-26, a także L. Hooghe, G. Marks, *Multi-level Governance and European Integration*, Lanham 2001.

¹⁸ *Cultural Governance and the European Union: Protecting and Promoting Cultural Diversity in Europe*, red. E. Psychogiopoulou, Basingstoke 2015.

¹⁹ E.B. Haas, *Beyond the Nation-State: Functionalism and International Organization*, Stanford 1964.

²⁰ S. Konopacki, *Neofunkcjonalistyczna teoria integracji europejskiej Ernsta Haasa i Leona Lindberga*, „Studia Europejskie” 1998, nr 1, s. 105-115.

²¹ Komisja Europejska, Komunikat Komisji: Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, KOM (2010) 2020 wersja ostateczna, Bruksela, 3 III 2010.

²² Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1295/2013..., Preambuła, pkt 22.

²³ Dane za: A. Srakar, V. Čopić, M. Verbič, *European Cultural Statistics in a Comparative Perspective: Index of Economic and Social Condition of Culture for the EU Countries*, „Journal of Cultural Economics” 2018, vol. 42, no. 2, s. 163-199.

²⁴ System Gwarancji dla Sektora Kultury i Sektora Kreatywnego, który stanowił część międzysektorowego komponentu programu Kreatywna Europa, był samodzielnym funduszem o wartości 121 mln euro, zarządzanym przez Europejski Fundusz Inwestycyjny (EFI). Instrument zaczął działać w 2016 roku. Miał na celu zwiększenie dostępu MŚP i organizacji sektora kultury i kreatywnego do finansowania. Instrument pomagał przedsiębiorstwom i organizacjom w sektorze kultury w uzyskaniu do 1 mld euro pożyczek bankowych, zmniejszając w ten sposób ich zależność od funduszy publicznych. Instrument odzwierciedlał ogólną zmianę w Europie w kierunku równowagi między pożyczkami a dotacjami.

miała ułatwiać współpracę między powyższymi branżami oraz wspomagać działania informacyjne. Program Kreatywna Europa 2014-2020 trwał formalnie siedem lat (biorąc pod uwagę wezwania do składania wniosków), rozliczeniowo – przynajmniej do 2023 roku. Zgodnie z artykułem 13 Rozporządzenia w zakresie podprogramu Kultura finansowano: a) długo- i krótkoterminowe projekty współpracy transnarodowej; b) działania podejmowane przez europejskie Sieci działające w SKK; c) Platformy europejskie, podejmujące działania służące rozwojowi nowych talentów; d) tłumaczenia dzieł literackich; e) działania specjalne, służące popularyzacji bogactwa i różnorodności kulturowej Europy, w tym popularyzacji Nagród europejskich, działania na rzecz Europejskich Stolic Kultury oraz Znak Dziedzictwa Europejskiego. W programie Kreatywna Europa 2014-2020 uczestniczyło 41 państw. W ciągu siedmiu lat przyznano łącznie ponad 13 000 dotacji. Poniższe tabele 1 i 2 przedstawiają zbiorcze dane liczbowe programu.

Tabela 1. Kreatywna Europa 2014-2020. Zbiorcze dane liczbowe

Kreatywna Europa 2014-2020 Wydatkowana kwota całościowa: 1 487 619 769 euro	Dane liczbowe
Liczba wszystkich grantów	13 476
Liczba wszystkich aplikacji	32 000
Liczba projektów kulturalnych (Kultura)	647 z 3760 organizacji europejskich
Liczba tłumaczeń (Kultura)	3500
Dystrybucja i development (Film)	5000 filmów
Działalność kin (Film)	1144
Pożyczki dla MŚP (od 2016)	4362
Warsztaty dla profesjonalistów	16 000

Źródło: oprac. własne na podstawie: *Creative Europe 2020*, Monitoring Report, Luxembourg 2012.

Tabela 2. Kreatywna Europa 2014-2020. Dane liczbowe podprogramu Kultura, Działań specjalnych oraz Inicjatyw dodatkowych

Kreatywna Europa 2014-2020	Podprogram Kultura + Działania + Inicjatywy
Projekty współpracy	647 z 3760 organizacji europejskich
Platformy europejskie	15 (wzrost: od 5 w 2014 do 15 w 2020 roku)
Sieci europejskie	28 (4000 organizacji/institucji)
Tłumaczenia literackie	3500 publikacji (z 30 mniej znanych języków europejskich)
Europejski Rok Dziedzictwa Kulturowego (osobny budżet)	12,8 mln uczestników; ponad 1300 wydarzeń

Kreatywna Europa 2014-2020	Podprogram Kultura + Działania + Inicjatywy
Europejska Stolica Kultury	14 miast
i-Portunus 2018-2020	337 grantów na 3000 aplikacji
Działania specjalne: Music Moves Europe Talent Awards, Europa Nostra, Nagroda Literacka Unii Europejskiej, Nagroda UE dla Architektury Współczesnej	
Programy pilotażowe: Music Moves Europe (2018-2020), Cultural Heritage in Action (2020), Perform Europe 2020	
Inicjatywy dodatkowe: Makers's Mobility, Finance, Learning, Innovation and Patenting for CCI's7 (FLIP), Measuring the Cultural and Creative Sectors in the EU, Protecting the Jewish Cemeteries of Europe, European Houses of Culture, Jewish Digital Culture Recovery Project, Platform(s) for Cultural Content, Innovation	

Źródło: oprac. własne na podstawie: *Creative Europe 2020...*

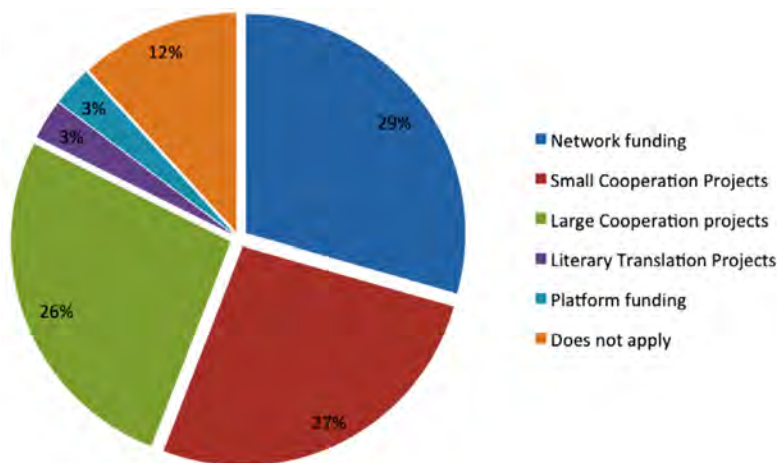
Tabela 3. Liczba projektów dofinansowanych w latach 2014-2020 z budżetu Kreatywnej Europy (komponent Kultura) w podziale na kategorie (bez Działań specjalnych)

Kultura, Kreatywna Europa 2014-2020. Kategorie	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Razem
Projekty współpracy	63	84	64	81	132	108	115	647
Sieci europejskie	23	23	22	28	28	29	28	181 ²⁵ (28)
Platformy europejskie	5	8	8	15	15	15	15	(81) 15
Tłumaczenia literackie	76	69	48	33	63	68	74	431
Razem ilościowo	167	184	142	157	238	220	232	1340
Kwota wsparcia UE (mln euro) Bez Działań specjalnych	51,7	49,4	48,1	51,2	64,4	65,2	69,7	399,7

Źródło: *Culture and Creativity*, European Commission, [online] <https://culture.ec.europa.eu/creative-europe/projects/search/?page=1&sort=&domain=ce2021&view=list&map=false>, 24 VII 2025.

²⁵ Przedstawiono sumę projektów Sieci i Platform – zgodnie z logiką tabeli. Ponieważ Komisja Europejska zwykle dofinansowywała te same Sieci i Platformy przez kilka lat, pozostawiono w nawiasie maksymalną ich liczbę – takie dane podaje Komisja Europejska.

Wykres 1. Zainteresowanie interesariuszy poszczególnymi kategoriami podprogramu Kultura w latach 2016-2017 (wedle liczby złożonych aplikacji, w %)

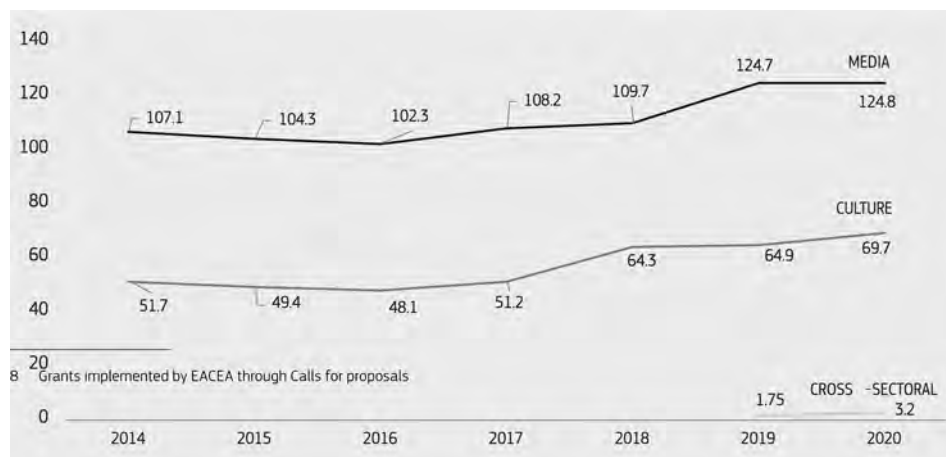
Źródło: *Creative Europe: Programme Analysis and Recommendations*, Culture Action Europe, Brussels, 2017, s. 15.

Program Kreatywna Europa 2014-2020 dofinansował razem 13 476 projektów (we wszystkich trzech komponentach). Europejscy operatorzy kulturalni złożyli w ciągu siedmiu lat trwania programu 32 000 wniosków grantowych. Komponent Kultura bez Działów specjalnych (ESK, Nagrody europejskie, Europa Nostra itp.) zrealizował 1340 grantów na łączną kwotę 399,7 mln euro, co w stosunku do całościowej kwoty komponentu (453,4 mln euro) stanowi 88,2%, czyli zdecydowaną większość. Najwięcej grantów spośród wszystkich kategorii komponentu Kultura uzyskały Projekty współpracy na dużą i małą skalę (łącznie 647 projektów). Wysokie zainteresowanie interesariuszy tymi właśnie kategoriami potwierdza wykres nr 1 (odpowiednio 26% i 27%). Zgodnie z tabelą 3 Komisja Europejska sfinansowała działania projektowe 28 Sieci europejskich oraz 15 Platform, natomiast w zakresie tłumaczeń literackich dane wykazują łączną kwotę 431 projektów. Warto zwrócić uwagę na rozbieżność w kategorii Tłumaczeń literackich z tabel 1 i 3. W tabeli 1 mamy liczbę tłumaczeń (3500), natomiast w tabeli 3 liczbę projektów (431), na które oprócz tłumaczeń składały się festiwale literackie, warsztaty autorskie i kreatywnego pisanie oraz inne formy działania. Dofinansowanie Sieci europejskich oznaczało wsparcie instytucji parasolowych skupiających szereg organizacji branżowych i NGO. Fundusze przekazywano na wieloletnie projekty, tworzone przez Sieci wraz z partnerami. Podobny model stosowano w Platformach europejskich, stąd i tu znacznie niższa kwota niż w kategorii Projekty współpracy. Wykres 1 wskazuje na większe zainteresowanie Sieciami w stosunku do Platform. Liczba aplikacji złożona do programu w latach 2016, 2017²⁶ na dwie te kategorie daje proporcje 29% do 3% na korzyść Sieci.

²⁶ W tych latach Culture Action Europe prowadziła cytowane tu badania sondażowe.

Z wartości tabeli 3 wynika wzrost liczby realizowanych projektów ogółem wraz z upływem czasu. Jak potwierdzają dane Komisji Europejskiej²⁷, wnioski składane do programu z roku na rok były coraz lepiej przygotowane i dlatego rósł wskaźnik sukcesu złożonego wniosku (z 13% do 30%). Wyjątek stanowiły tłumaczenia literackie. Dane z tabeli 3 pokazują stabilne i relatywnie duże zainteresowanie tą kategorią już od 2014 roku. Najmniej wniosków na tłumaczenia literackie złożono w roku 2017 – 33.

Wykres 2. Przegląd przez kwoty wydatkowane na podprogramy Media, Kultura i Międzysektorowy w latach 2014-2020 w przedziałach rocznych

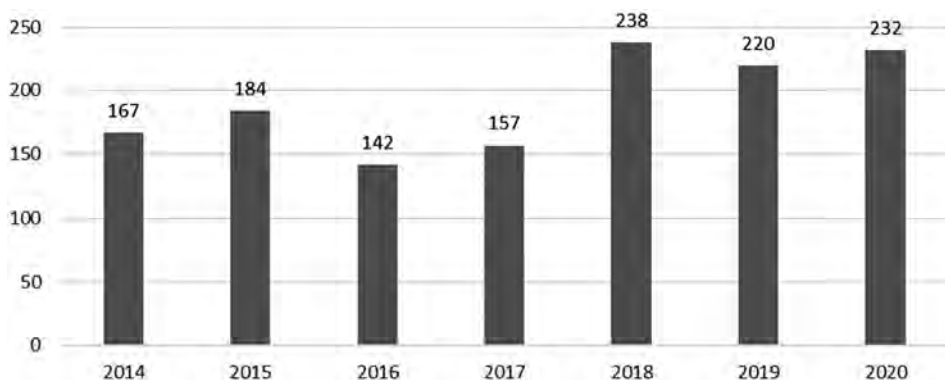
Źródło: *Creative Europe 2020...*, s. 35.

Z powyższego wykresu wynika, że na komponent Media przekazywano dwukrotnie wyższe kwoty w skali roku w stosunku do komponentu Kultura, co było oczywiste ze względu na wyższą procentowo kwotę przeznaczoną na ten obszar, zgodnie z Rozporządzeniem 1295/2013. Średnio w latach 2014-2017 subkategoria Kultura otrzymywała wsparcie z KE na kwotę 50 mln euro rocznie, podczas gdy w przypadku subkategorii Media była to kwota ok. 100 mln euro. W latach 2018-2020 kwota na Kulturę wzrosła: z 64,3 mln euro w 2018 roku do 69,7 mln euro w 2020 roku (co również wykazuje tabela 3).

Wykres 3 dowodzi wzrostu (choć nie stałego) liczby przyznanych grantów w komponencie Kultura, zwłaszcza w okresie od 2018 do 2020 roku. Najmniej grantów operatorzy kulturalni uzyskali w latach 2016 (142) i 2017 (157), najwięcej w roku 2018 (238). Średnio rocznie Komisja Europejska przyznawała 191 grantów. Jeśli porównać wykres 2 z wykresem 3, to dostrzegamy korelację występującą pomiędzy zwiększającą się liczbą przyznanych grantów a wzrostem rocznej kwoty dofinansowania komponentu Kultura. Ponieważ rok 2020 był rokiem pandemii COVID-19, wiele z przyznanych grantów zostało przeniesionych na rok 2021.

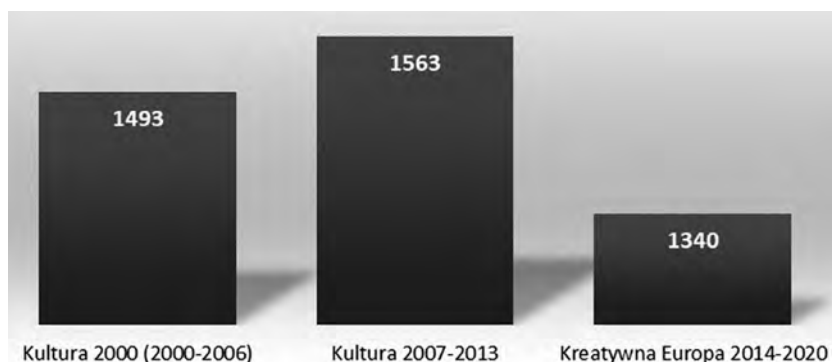
²⁷ European Commission, 2021, https://commission.europa.eu/system/files/2020-06/db_2021_programme_statement_creative_europe_programme.pdf.

Wykres 3. Liczba grantów komponentu Kultura Kreatywnej Europy 2014-2020 z podziałem na lata

Źródło: oprac. własne na podstawie: *Culture and Creativity*, European Commission, [online] <https://culture.ec.europa.eu/creative-europe/projects/search/?page=1&sort=&domain=ce2021&view=list&map=false>, 25 VII 2025.

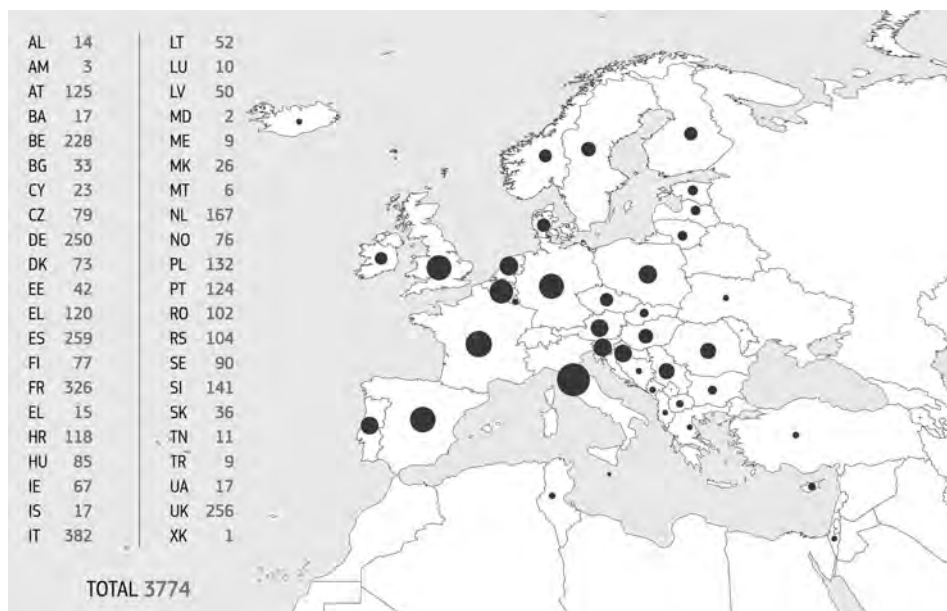
Wykres 4. Projekty kulturalne dofinansowane przez Komisję Europejską w latach 2000-2020 (dane liczbowe)

Źródło: oprac. własne na podstawie: B. Gierat-Bieroń, *Polityka kulturalna Unii Europejskiej*, Kraków 2018.

Powyższe zestawienie dotyczy trzech programów kulturalnych Unii Europejskiej w sektorze kultury realizowanych w latach 2000-2020: Kultura 2000 (2000-2006), Kultura 2007-2013 oraz komponent Kultura w programie Kreatywna Europa 2014-2020. Kwoty wsparcia w tych programach wynosiły kolejno: 236,4 mln euro, 400 mln euro oraz 453,444 mln euro. Wysokość przyznanych dotacji nie wypada kontrastowo odmiennie, podobnie jest z liczbą grantów. Najwięcej grantów przyznano w programie Kultura 2007-2013. Przyczyny różnic są wielorakie, ale na pewno jedną z nich jest zmienna popularność programu wśród europejskich operatorów kulturalnych oraz różnice priorytetów zawarte w ich regulaminach. Kreatywna Europa zakładała np. jako osobną kategorię wsparcie dla Sieci i Platform, subsydiując niewielką liczbę podmiotów z tych obszarów, czego nie przewidywały programy poprzednie.

Mapa 1. Instytucjonalna analiza porównawcza projektów współpracy podprogramu Kultura Kreatywnej Europy 2014-2020. W podziale na państwa

Źródło: *Creative Europe 2020...*, s. 66.

Dane liczbowe z powyższej mapy 1 wskazują na sukces Włoch (382) i Francji (326), jeśli chodzi o liczbę instytucji biorących udział w projektach dofinansowanych przez Komisję Europejską. Również wysokie wartości reprezentują takie państwa, jak Hiszpania (259), Wielka Brytania (256), Niemcy (250) i Belgia (228). Zatem zdecydowanie bardziej zaangażowane w program Kreatywna Europa były państwa tzw. Starej Unii, przy czym zaskakująco dobrze wypada w niej Belgia. Poniżej 200 instytucji pochodziło z: Holandii (167), następnie z dwóch państw z tzw. Nowej Unii: Słowenii (141) i Polski (132). Dość wysoką pozycję zdobyła Grecja (120). Spośród państw Europy Środkowo-Wschodniej wysoko plasują się: Chorwacja (118), Serbia (104), Rumunia (102). Państwa te mają w przytaczanym rankingu wyższe pozycje niż Skandynawowie. Najmniej instytucji pochodziło z Irlandii Północnej (1), Mołdawii (2), Armenii (3) oraz Malty (6). Mołdawia posiada status państwa kandydującego do UE, Armenia podpisała umowy o partnerstwie.

KOMPONENT KULTURA W ŚWIEŁIE STATYSTYK POLSKICH

Polscy operatorzy kulturalni od samego początku tworzenia programów ramowych UE w dziedzinie kultury brali aktywny w nich udział. Tak było również w przypadku Kreatywnej Europy 2014-2020. Średnia dotacja komponentu Kultura dla projektów polskich na większą skalę wynosiła ponad 1 mln euro (43 projekty), natomiast dla

projektów na mniejszą skalę – 200 tys. euro (75 projektów), co wskazuje na większe zainteresowanie projektami mniejszymi. Liczba projektów na tłumaczenia literackie w Polsce wynosiła 16, Sieci współpracy – 4²⁸; projekty integrujące imigrantów (jednocześnie w roku 2016) – dwa. Wszystkie inicjatywy polskich operatorów kulturalnych w komponencie Kultura, w tym obchody Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego (2018), otrzymały dotację Komisji Europejskiej na łączną kwotę 73 mln euro, czyli około 313 mln złotych.

W programie Kreatywna Europa wzięło udział 140 polskich instytucji kultury oraz organizacji pozarządowych i wydawnictw, z czego najwięcej z nich pochodziło z Warszawy (60), Krakowa (20), następnie z Wrocławia (15), Gdańska (16), Poznania (10), Łodzi (10), Lublina (5), po kilka instytucji z Katowic, Goleniowa, Elku i Piaseczna oraz po jednej z: Gdyni, Szczecina, Cieszyna, Bytomia, Wojnowic, Stalowej Woli, Oronska, Maszewa, Lęborka, Bielska-Białej, Słupska i Kołobrzegu. W skali europejskiej jako Liderzy projektów Polska lokuje się na miejscu 13, po państwach Europy Zachodniej, takich jak: Włochy, Francja, Hiszpania i Niemcy. Jeśli chodzi o dofinansowanie projektów na mniejszą skalę, Polska jest na miejscu dziewiątym, po dużych państwach Europy Zachodniej, ale również za Słowenią i Chorwacją. Jeśli zaś chodzi o projekty na większą skalę, Polska znalazła się na miejscu 15, również po państwach zachodnich oraz Słowenii. W konkurencji na Tłumaczenia literackie Polska zajęła pozycję dziewiątą, po Serbii, Bułgarii i Macedonii Północnej²⁹. Do powyższych wyliczeń warto dodać działalność instytucji i organizacji kulturalnych w tzw. Działaniach specjalnych. Polska otrzymała dwie Nagrody literackie UE w ramach Kreatywnej Europy 2014-2020. Były to nagrody za kryminał Magdaleny Parys *Magik* (2015) oraz książkę Marty Dzido *Frajda* (2019). Filharmonia im. Mieczysława Karłowicza w Szczecinie otrzymała w 2015 roku nagrodę główną w dziedzinie architektury im. Miesa van der Rohego. Europejską Stolicą Kultury w 2016 roku (wraz z San Sebastian) był Wrocław. Znak Dziedzictwa Europejskiego UE przyznano w Polsce: Unii Lubelskiej 1569, Konstytucji 3 maja 1791 roku, Cmentarzowi wojennemu nr 123 Łużna-Pustki, Centralnemu Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach na Opolszczyźnie, wrocławskiemu kwartałowi mieszkaniowemu WuWa, a także Stoczni Gdańskiej wraz z Europejskim Centrum Solidarności.

Tabele 4-6 mają walor porównawczy. Wskazują na słabość polskich operatorów w roli liderów projektów. Polska nie była liderem ani Sieci, ani Platform; prowadziła w ciągu siedmiu lat 30 projektów, podczas gdy kilkakrotnie mniejsza Słowenia miała takich projektów 88, natomiast Niemcy – 84. Dotacje UE na projekty kulturalne prowadzone przez polskiego lidera opiewają na kwotę 2,262 mln euro, natomiast dotacja na tłumaczenia – 804 tys. euro. Relatywnie niską kwotę dotacji na tłumaczenia uzyskały Niemcy – 331 tys. euro. Natomiast Słowenia w tym obszarze wykazuje kwotę dotacji UE rzędu 2,174 mln euro. Największą kwotę w kategorii Projekty kulturalne dokumentują Niemcy i wynosi ona prawie 39 mln euro. Słowenia we wszystkich

²⁸ Brak udziału Polski w Platformach europejskich.

²⁹ Mapa projektów, Kreatywna Europa, Biuro Polska 2021.

kategoriach dotacji europejskiej wypada korzystniej niż Polska, co może oznaczać, że tamtejsi operatorzy kulturalni przejawiają więcej determinacji w staraniach o fundusze unijne.

Tabela 4. Projekty w latach 2014-2020, w których liderem był podmiot polski (euro)

Rok	Projekty koordynowane	Dotacja (tys. euro)	Tłumaczenia (tys. euro)	Projekty współpracy (tys. euro)
2014	3	250,3	55,4	195,0
2015	5	513,1	113,1	400,0
2016	2	254,9	55,9	199,0
2017	2	116,4	58,5	57,9
2018	2	251,4	52,2	199,2
2019	8	834,4	210,1	624,3
2020	8	845,0	259,2	585,8
Razem	30	3065,5	804,4	2261,2

Źródło: oprac. własne na podstawie: *Culture and Creativity*, European Commission, [online] <https://culture.ec.europa.eu/creative-europe/projects/search/?page=1&sort=&domain=ce2021&view=list&map=false>, 25 VII 2025.

Tabela 5. Projekty w latach 2014-2020, w których liderem był podmiot ze Słowenii (euro)

Rok	Projekty koordynowane	Dotacja (tys. euro)	Projekty współpracy (tys. euro)	Platformy (tys. euro)	Tłumaczenia literackie (tys. euro)	Sieci europejskie (tys. euro)
2014	11	1658,8	798,0	366,2	258,2	236,4
2015	17	2447,3	799,8	975,6	421,9	250,0
2016	8	3141,2	1959,6	997,1	184,5	0,0
2017	11	2331,2	1255,0	971,8	104,5	0,0
2018	13	4128,6	2798,0	997,6	333,0	0,0
2019	16	2481,5	1000,0	999,5	481,9	0,0
2020	12	2767,1	1377,1	999,5	390,4	0,0
Razem	88	18 955,7	9987,5	6307,3	2174,4	486,4

Źródło: oprac. własne na podstawie: *Culture and Creativity*, European Commission, [online] <https://culture.ec.europa.eu/creative-europe/projects/search/?page=1&sort=&domain=ce2021&view=list&map=false>, 25 VII 2025.

Tabela 6. Projekty w latach 2014-2020, w których liderem był podmiot z Niemiec (euro)

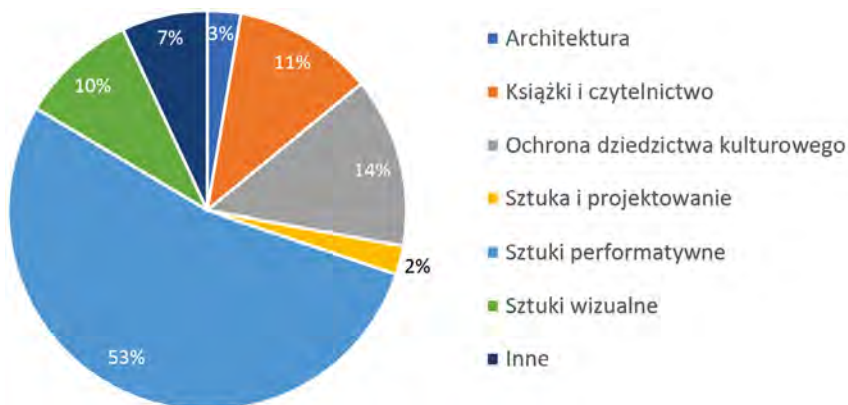
Rok	Projekty koordynowane	Dotacja (tys. euro)	Platformy (tys. euro)	Projekty współpracy (tys. euro)	Tłumaczenia literackie (tys. euro)	Sieci europejskie (tys. euro)
2014	9	5928,9	0,0	5321,7	57,6	549,6
2015	10	2769,7	0,0	2220,1	0,0	549,6
2016	10	6786,5	0,0	6194,2	0,0	592,4
2017	10	4169,0	432	2795,6	0,0	941,3
2018	15	3295,3	500	1569,6	29,9	1195,8
2019	14	5214,1	500	3357,5	135,3	1221,3
2020	16	10 768,6	500	8936,0	108,8	1223,8
Razem	84	38 932,1	1932	30 394,7	331,6	6273,8

Źródło: oprac. własne na podstawie: *Culture and Creativity*, European Commission, [online] <https://culture.ec.europa.eu/creative-europe/projects/search/?page=1&sort=&domain=ce2021&view=list&map=false>, 25 VII 2025.

KOMPONENT KULTURA: PRZEGLĄD DZIEDZIN ARTYSTYCZNYCH

Od analiz poszczególnych kategorii komponentu Kultura warto teraz przejść do omówienia dziedzin artystycznych będących częścią składową tychże kategorii. Poniższe wykresy ilustrują procentowe dane statystyczne odnoszące się do liczby grantów KE dla danej dziedziny.

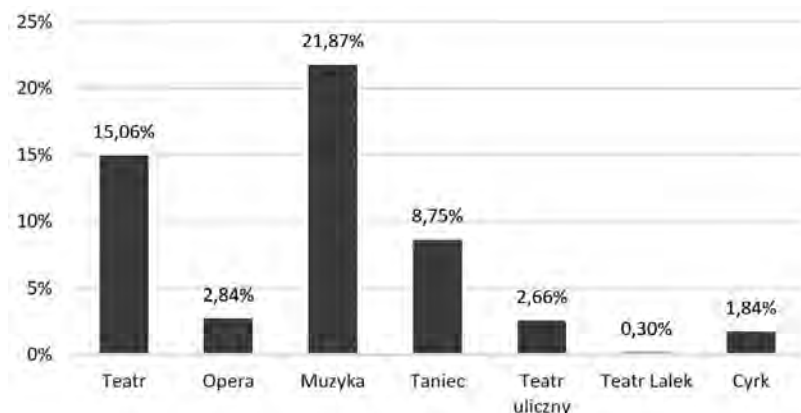
Wykres 5. Komponent Kultura. Przekrój przez dziedziny

Źródło: oprac. własne na podstawie: *Creative Europe 2020...*

W ciągu siedmiu lat trwania programu najwięcej grantów (53,42%) uzyskały projekty Sztuk performatywnych. Duża część funduszy została przekazana na projekty z dziedziny Ochrony dziedzictwa kulturowego (13,77%) oraz w ramach sektora Książka i czytelnictwo (11,38%). Najmniej grantów uzyskały Sztuka i projektowanie (2,33%) oraz Sztuki wizualne (9,5%).

Wykres 6. Sztuki performatywne. Przekrój procentowy

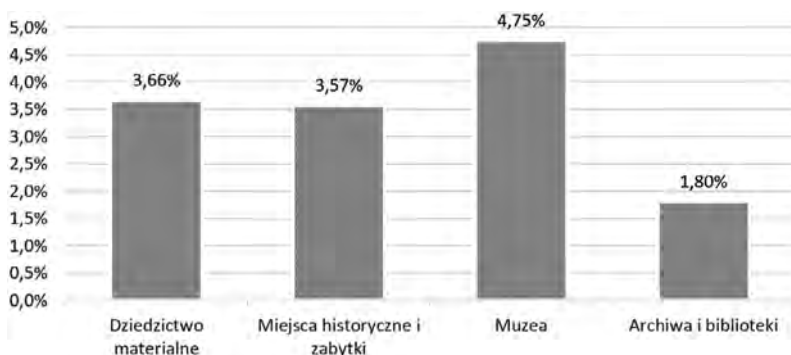
Źródło: oprac. własne na podstawie: *Creative Europe 2020...*

Analizując sztuki performatywne, czyli ten obszar, który uzyskał największą liczbę grantów w latach 2014-2020, widać z powyższego wykresu, że najsilniejszą pozycję wykazuje tu muzyka (21,87%) – orkiestry, filharmonie, NGO. Warto dodać, że w analizowanych latach muzyka uzyskiwała dodatkowe fundusze w ramach programu pilotażowego Music Moves Europe³⁰ oraz dorocznej nagrody Music Moves Europe Talent Award. Drugą pozycję w powyższym wykresie zajmują granty dla teatru (15,06%), trzecią – dla tańca (8,75%). Te trzy dziedziny są mocno reprezentowane w projektach

³⁰ Music Moves Europe (MME) został zapoczątkowany w 2018 roku ze szczególnym wsparciem Parlamentu Europejskiego. Jego celem było dofinansowanie sektora, promowanie zrównoważonego ekosystemu muzycznego (różnorodność, konkurencyjność i innowacyjność) oraz kwestia praw autorskich. Otrzymał finansowanie (2018-2020) na kwotę 7 mln euro. Równolegle prowadzono pilotażowe badania sektora zebrane później w raporcie *European Music Export Strategy* (2019). Badano w nim różnice w rozwoju sektora muzycznego w różnych częściach Europy: problemy VAT, podwójnego opodatkowania, bezpieczeństwa itp. Przez trzy lata fundusze przekazywano na projekty w ramach programu pilotażowego, który potem zostałby przedłużony w formie regularnej dotacji w ramach Kreatywnej Europy 2021-2027. Generalnie w programie chodziło o wzrost obecności muzyki europejskiej w europejskich państwach (dominuje muzyka brytyjska i amerykańska) oraz widoczność repertuaru europejskiego. *Badanie wskazuje, że działania związane z eksportem muzyki wymagają większej spójności i konsekwencji w całej Europie, a ponadnarodowa strategia wydaje się odpowiednim sposobem na rozwiązanie większości problemów* (*Creative Europe Culture 2014-2020: Music Projects*, 2021, s. 75) [tłum. własne]. Muzyka miała więc stać się jednym z priorytetów programów kulturalnych UE po 2020 roku. Świadczą o tym wstępne ustalenia programu Kreatywna Europa 2021-2027, Plan Pracy dla Kultury 2019-2022, który identyfikował *różnorodność i konkurencyjność sektora muzyki* jako kluczowy temat oraz Działanie Przygotowawcze „Music Moves Europe”.

europiejskich, dlatego ich rozwój w Europie może być intensywniejszy w stosunku do innych dziedzin ze względu na regularne wsparcie UE. Opera otrzymała granty na poziomie 2,84%. Warto podkreślić, że wszystkie wymienione dziedziny były reprezentowane zarówno w kategorii: Projekty międzynarodowe, jak i Platformy oraz Sieci europejskie. W latach 2014-2020 sztuki sceniczne mogły też funkcjonować w ramach nowego mechanizmu konsultacyjnego Perform Europe. Celem pilotażu była transgraniczna prezentacja sztuk oraz tras koncertowych. W drugim półroczu 2019 roku Komisja rozpoczęła pierwsze w historii kompleksowe badanie sytuacji teatrów w państwach członkowskich UE³¹, aby sprawdzić stan faktyczny (ekonomiczno-instytucjonalny) tej branży. W listopadzie 2020 roku, w ramach rozwoju wsparcia sektora teatru, powołano do życia (podczas niemieckiej prezydencji w Radzie UE) Europejskie Forum Teatralne³², które stało się przestrzenią wymiany poglądów na temat wyzwań, przed którymi stoi sektor sztuk performatywnych, w szczególności teatry.

Wykres 7. Ochrona dziedzictwa kulturowego. Przekrój procentowy

Źródło: oprac. własne na podstawie: *Creative Europe 2020...*

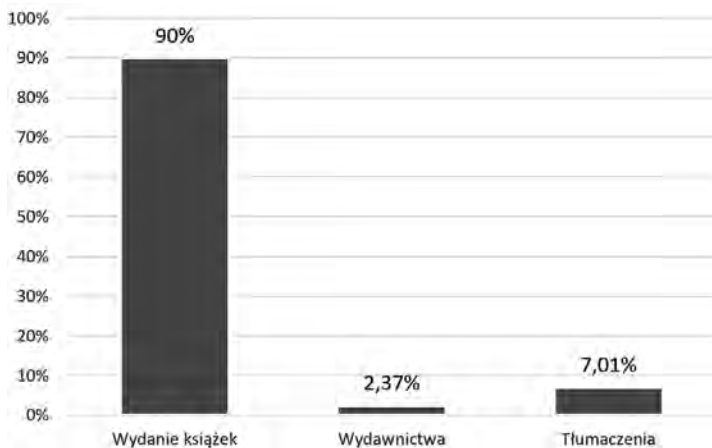
Podział grantów na projekty z zakresu Ochrony i promocji dziedzictwa europejskiego wydaje się zrównoważony. Najwięcej projektów dedykowano muzeom (4,75%), ale to jest liczba niewiele wyższa niż przeznaczona na ochronę zabytków i miejsc historycznych (3,57%) czy na dziedzictwo materialne (3,66%). Można domniemywać, że dziedzina ta uzyskuje równomierne wsparcie ze strony Komisji Europejskiej³³.

³¹ Raport z tego badania został wydany w 2019 roku pod nazwą *Study "The Situation of Theatres in the EU Members States": Final Report. Study Report Prepared by PPMI and KEA European Affairs*, Luxembourg 2021.

³² II Europejskie Forum Teatralne zostało zorganizowane w dniach 11-13 maja 2023 roku w opolskim Teatrze im. Jana Kochanowskiego dzięki dotacji celowej Komisji Europejskiej.

³³ Po sukcesie Europejskiego Roku Dziedzictwa DG EAC (Dyrekcja Generalna KE ds. Edukacji i Kultury) uruchomiła w 2020 roku pilotażowy program partnerskiego uczenia się o nazwie „Dziedzictwo kulturowe w działaniu”. Program był skierowany do lokalnych i regionalnych decydentów w celu wymiany wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego. W listopadzie 2020 roku na stronie internetowej Komisji Europejskiej opublikowano katalog 32 najlepszych praktyk w szczególności na temat partycypacyjnego zarządzania dziedzictwem kulturowym. Komisja zaproponowała też projekt pilotażowy

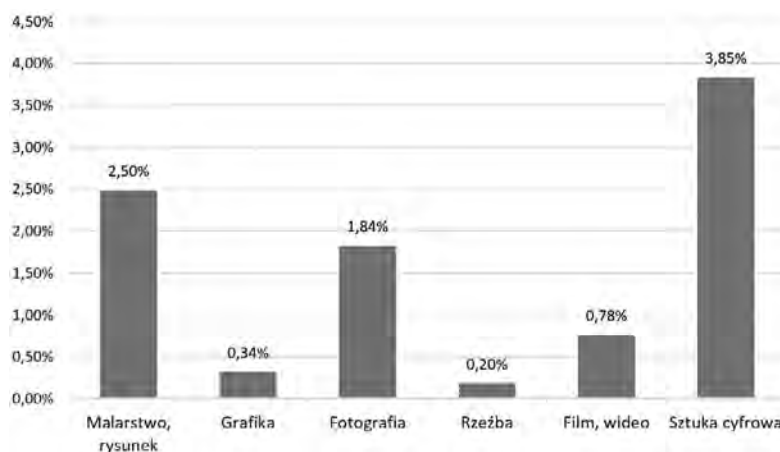
Wykres 8. Komponent Kultura: Sektor książki i branża czytelnicza. Ujęcie procentowe

Źródło: oprac. własne na podstawie: *Creative Europe 2020...*

Największą liczbę grantów w zakresie Książki i branży wydawniczej przekazano na wydanie książek (90%) wraz z ich promocją. Zgodnie z Rozporządzeniem 1295/2013 projekty obejmowały wydanie razem od 3 do 10 utworów beletrystycznych i mogły trwać maksymalnie 24 miesiące. Utwory musiały być napisane przez autorów będących obywatelami lub rezydentami kwalifikujących się państw. Niewielką część grantów przekazano na tłumaczenia literackie (7,01%) ze szczególnym uwzględnieniem tłumaczeń na mniej znane języki europejskie. Utwory nie mogły być wcześniej tłumaczone.

Wykres 9. Komponent Kultura: Przekrój przez sztuki wizualne. Ujęcie procentowe

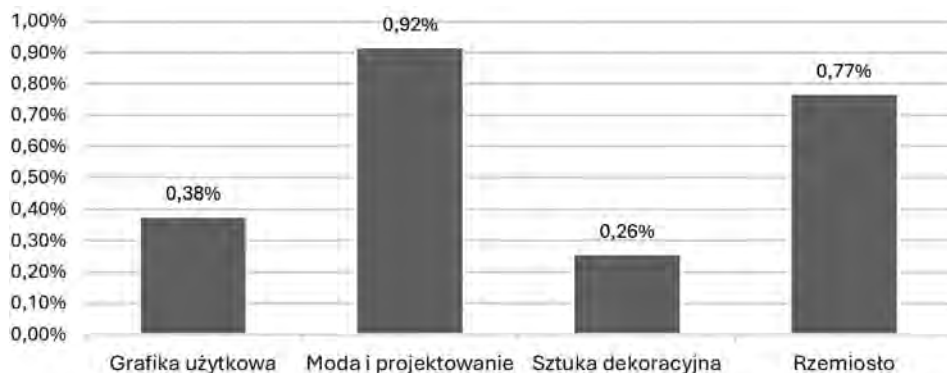

Źródło: oprac. własne na podstawie: *Creative Europe 2020...*

dotyczący badania pochodzenia zrabowanego dziedzictwa kulturowego (Jewish Digital Cultural Recovery Project). Oba w 2020 roku. Inne programy proponowane przez KE, a dotyczące dziedzictwa, to: FLIP oraz INCREAS – Innowacje i kreatywne rozwiązania dla dziedzictwa kulturowego.

Zdecydowanie najwięcej projektów sztuk wizualnych obejmowała sztuka cyfrowa (3,85%), co częściowo wynikało z pandemii COVID-19 i konieczności ratowania sektora kultury poprzez wsparcia działań online. Drugą pozycję zajęły projekty z dziedziny malarstwa i rysunku (2,50%) oraz fotografii (1,84%).

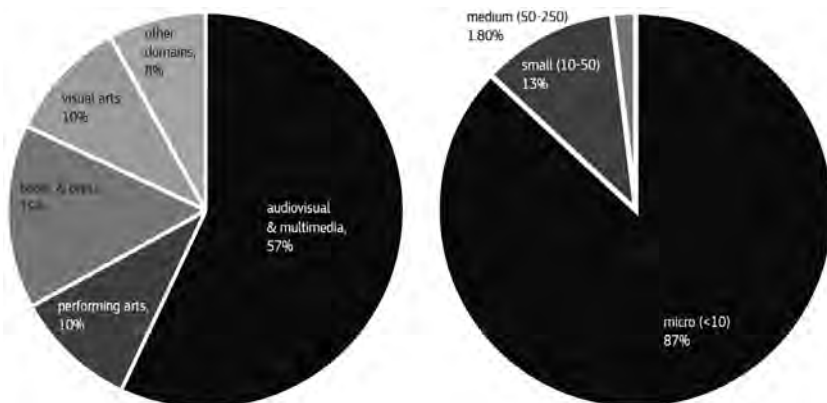
Wykres 10. Komponent kultura: Przekrój przez Sztukę i projektowanie. Ujęcie procentowe

Źródło: oprac. własne na podstawie: *Creative Europe 2020*, Monitoring Report, Luxembourg 2021.

Jeśli chodzi o sztukę i projektowanie, największą liczbę projektów wykazywał sektor Mody (0,92%), a najniższą (0,26%) – Sztuka dekoracyjna.

Wykres 11. Pożyczki zaciągnięte przez operatorów kulturalnych komponentów Kultura i Media (%)

Źródło: *Creative Europe 2020...*, s. 78.

Wykres 11 ilustruje dostępne w programie Kreatywna Europa 2014-2020 poręczenia bankowe. Pokazuje, że jeśli chodzi o SKK, najwięcej poręczeń z Europejskiego Funduszu Inwestycyjnego przekazano na sektor Książki i branża wydawnicza (15%), następnie na Sztuki performatywne i Sztuki wizualne (po 10%). Warto zwrócić uwagę, że o pożyczki w przeważającej większości starały się mikroprzedsiębiorstwa (poniżej

10 zatrudnionych osób). Powyższy wykres dowodzi też, że dodatkowe wsparcie w postaci pożyczek wzmocniło w największym stopniu przedsiębiorstwa komponentu Media.

KONKLUZJE

Sektory Kultura i Kreatywny programu Kreatywna Europa 2014-2020, mimo innowacji definicyjnych oraz nowych priorytetów strategicznych, otrzymał jedynie o 53 mln euro więcej w porównaniu z budżetami poprzednich programów dedykowanych kulturze. Zatem nie nastąpił znaczący wzrost finansowania kultury europejskiej przez instytucje UE. Również porównanie liczby dofinansowanych projektów poświęconych kulturze i sztuce w perspektywie czasowej 2000-2020 wypada niekorzystnie dla Kreatywnej Europy. Projektów było np. mniej o 223 w stosunku do programu Kultura 2007-2013. Uzasadnieniem spadku ilościowego może być odmienna formuła wsparcia SKK przez Komisję Europejską po 2014 roku, która definiowała dwie nowe kategorie: Sieci europejskie i Platformy europejskie. W kategoriach tych fundusze kierowano do wybranych w drodze konkursu międzynarodowych konsorcjów kulturalnych z wieloletnim stażem w celu wzmocnienia ich działalności partnerskiej i międzynarodowego prestiżu. Przeważał czynnik jakościowy, a nie ilościowy, dlatego liczba projektów okazała się tu najniższa, choć dotacja w niektórych przypadkach nawet kilkuletnia. Nie należy zapominać, że Kreatywna Europa oferowała pożyczki dla małych i średnich przedsiębiorstw SKK. Z danych statystycznych wynika³⁴, że w ciągu siedmiu lat rozdysponowano na komponenty Kultura i Media razem kwotę 251 mln euro³⁵. Europejski Fundusz Inwestycyjny udzielił łącznie 5500 pożyczek dla 4362 małych i średnich przedsiębiorstw (por. tabela 1). Zatem teoretycznie kwota wsparcia SKK w całości Kreatywnej Europy nie wypada imponująco, ale – jeśli dodać do niej dane procentowe z wykresu 11, czyli 35% z całości pożyczek na składniki komponentu Kultura – to kwota całościowa może być o 87 mln większa. To oczywiście nie polepsza sytuacji finansowej SKK w Europie, ale zmienia całościowy budżet komponentu na łączną kwotę 541,294 mln euro.

Dynamika rocznego wsparcia projektów komponentu Kultura (liczbowo) wypada, jak wykazano, nierównomiernie, ze spadkiem w latach 2016 i 2017 oraz sporym wzrostem w trzech ostatnich latach, co może wskazywać na większe zainteresowanie procesem aplikacyjnym wraz z czasem jego trwania. Z pewnością nie ulega zmianie trend dominacji państw zachodniej Europy w programie, zwłaszcza Włoch, Francji, Niemiec i Hiszpanii. Operatorzy kulturalni tzw. Starej Unii częściej aplikują po dotacje i je wygrywają, posiadając większe doświadczenie oraz możliwości zabezpieczenia wkładu własnego do budżetu, co pomaga odnieść sukces³⁶. Spośród państw tzw. Nowej Unii

³⁴ *Creative Europe 2020*, Monitoring Report, Luxembourg 2021.

³⁵ Wstępna kwota ogółem pożyczek w 2016 roku wynosiła 121 mln euro, jednakże potem Komisja Europejska dodała: 60 mln euro w 2019 roku oraz 70 mln euro w 2020 roku.

³⁶ European Parliament, *Research for Cult Committee – European Cultural Institutes Abroad: Study*, Brussels, 2016.

Polska zajmuje wysoką pozycję (biorąc pod uwagę liczbę realizowanych projektów), choć wyróżnia się tu Słowenia; pozytywnie wypada też Chorwacja. W Polsce zdecydowanie dominują ośrodki miejskie, co wydaje się trendem ogólnoeuropejskim, gdyż tylko duże, prestiżowe instytucje kulturalne stać na kosztochłonne działania. Zwracając uwagę na liczbę tłumaczeń literackich, można zauważyć, że dane Komisji Europejskiej wskazują na ważną rolę wydawnictw z Europy Środkowej (i większą liczbę projektów z tej części Europy), co wynika z faktu, że priorytetem programu było wsparcie przekładów z mniej znanych języków europejskich.

Implikacje z poczynionej analizy rezultatów merytorycznych komponentu Kultura są następujące. Najważniejszą dziedziną, dofinansowaną przez KE w programie Kreatywna Europa 2014-2020, były z pewnością sztuki performatywne, ze szczególnym uwzględnieniem muzyki. Spostrzeżenie to potwierdzają opracowania finalne programu o nazwie *Creative Europe 2020*³⁷ oraz konkluzje *Informal European Theatre Meeting* opublikowane jako *Position Paper*³⁸ w 2017 roku. Wsparcie finansowe zostało skierowane do projektów absorbujących wieloosobowe zespoły artystyczne (instrumentalistów, śpiewaków, aktorów, scenografów, reżyserów itp.). Biorąc pod uwagę, że obecnie, czyli w trakcie trwania programu Kreatywna Europa 2021-2027, Komisja Europejska kontynuuje działania Platform Europe oraz Music Moves Europe, można założyć, że budowanie potencjału międzynarodowego innowacyjnych sztuk performatywnych w UE wydaje się przesądzone. Strategia ta wzmacnia konkurencyjność Europy na globalnym rynku muzycznym oraz potwierdza wartość tradycyjnych, europejskich gatunków artystycznych względem form sztuki zrodzonych w innych częściach globu, o czym wspominała Marta Ryniejska-Kiełdanowicz w 2019 roku³⁹. Warto jednak pamiętać, i zwraca na to uwagę Philippe Kern, autor opracowania eksperckiego KEA z 2020 roku⁴⁰, że koniecznym uzupełnieniem wsparcia różnych gatunków europejskiej muzyki w przyszłości jest większa spójność przepisów prawa autorskiego oraz uregulowanie rozbieżności w prawie podatkowym, zwłaszcza podatku VAT⁴¹. Monika Znojek w 2016 roku⁴² przytaczała dane Eurostatu odnośnie do wymiany międzynarodowej dobrami kultury wewnątrz Unii Europejskiej i wskazywała na jej wzrost, ale też stabilność, z rosnącą dynamiką importu: *Największy udział w wymianie międzynarodowej Unii Europejskiej ma sztuka i rękodzieło oraz wydawnictwa (książki i czasopisma), natomiast*

³⁷ *Creative Europe 2020...* oraz A. Zygierewicz, *Creative Europe Programme (2014-2020): European Implementation Assessment (Update)*, European Parliamentary Research Service, 2018.

³⁸ *Position Paper on the Mid-term Evaluation of Creative Europe and Recommendations Regarding Its Post-2020 Successor*, European Dancehouse Network, Brussels, July 2017.

³⁹ M. Ryniejska-Kiełdanowicz, *Dyplomacja publiczna Unii Europejskiej*, Warszawa 2019.

⁴⁰ Ph. Kern, *For a Cultural European Union: From a Policy to Build an Internal Market to a Policy to Build a Union*, KEA, 2020, [online] <https://keanet.eu/wp-content/uploads/For-a-Cultural-European-Union-15012020-KEA.pdf>, 25 VII 2025.

⁴¹ Pisz o tej kwestii wielu publicystów europejskich dzienników, np. „Politico”, ale także firmy muzyczne i agencje nagrywające.

⁴² M. Znojek, *Konkurencyjność sektora kultury i przemysłów kreatywnych na rynku Unii Europejskiej*, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” 2016, nr 3, s. 279-309.

najmniejszy – architektura i wzornictwo⁴³. Dane statystyczne Eurostatu za 2023 rok⁴⁴, jeśli chodzi o wartość dodatkowego eksportu dóbr kultury z UE (według głównego partnera i głównej kategorii), wskazują na odmienną dynamikę. Najwięcej UE eksportuje do państw trzecich dzieł sztuki, książek oraz utworów zapisanych na nośnikach. Dobra te wysyłane są do: Stanów Zjednoczonych, Szwajcarii i Wielkiej Brytanii oraz Chin. W dalszej kolejności UE eksportuje antyki oraz gry wideo (te szczególnie do Wielkiej Brytanii). Powyższe dane mogą wskazywać na korelację występującą między trendami wymiany handlowej dobrami kultury wewnątrz i na zewnątrz UE a dynamiką działalności europejskich operatorów kulturalnych. Trzeba jednak rozróżnić handel od promocji sztuki, choć, jak wspomniano, instytucje unijne od lat kształtują współzależność ekonomii i polityki. Pozostaje kwestia interpretacji terminów „sztuka” i „dzieła sztuki”. Komentarze samego Eurostatu⁴⁵ wskazują, że pojęcie „sztuka” badacze rozumieją jako różne gatunki sztuki (w tym sztuki performatywne), w przypadku drugim – chodzi o handel artefaktami.

Polityka kulturalna Unii Europejskiej jest konsekwentnie kształtowanym procesem alokacji funduszy na współpracę międzynarodową. Rozwijane od lat partnerstwo międzyinstytucjonalne przekształca się obecnie w stabilne sieci transgraniczne⁴⁶, rozszerzające partycypację podmiotów kulturalnych. Mimo utrwalających się kontrastów geograficznych i centryzmu ośrodków miejskich można uznać, że źródłem rozwoju sztuki europejskiej jest *continuum* idei oparcia SKK na publicznym finansowaniu oraz komercyjnych formach dotacyjnych. Stabilność organizacyjno-finansowa, jaką zyskują sektory kultury i kreatywny dzięki zoperacjonalizowanej pomocy UE, może prowadzić i raczej prowadzi do pogłębiania integracji europejskiej. Jan Zielonka w 2014 roku twierdził⁴⁷, że UE nie czeka ani pogłębiona, ani rozszerzona integracja. Sektory kultury i kreatywny są relatywnie marginesowymi obszarami polityk UE, jednakże wpływ np. sektora kreatywnego na integrację ekonomiczną Europy jest odnotowywany jako znaczący⁴⁸. Trzeba przyznać, że oba sektory nie podlegają wprost turbulencjom politycznym i dlatego nie są narażone bezpośrednio na skutki procesów dezintegracyjnych. Utrzymują jednakże regularny kurs integracyjny, dlatego mogą być stabilizatorami napięć i kryzysów, mogą wzmacniać i pogłębiać współpracę, choć to sektor z pewnością niedoinwestowany. Przypominając raz jeszcze statystyki Komisji Europejskiej przytaczane w niniejszym tekście, należy stwierdzić, że działalność europejskich instytucji kultury cechuje raczej postawa „więcej” niż „mniej” Europy.

⁴³ Tamże, s. 302.

⁴⁴ *Culture Statistics – International Trade in Cultural Goods*, Eurostat, [online] https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Culture_statistics_-_international_trade_in_cultural_goods, 25 VII 2025.

⁴⁵ *Guide to Eurostat Culture Statistics*, Publications Office of the European Union, Luxembourg 2018.

⁴⁶ *Creative Europe Networks: 28 Pan-European Organizations Connecting and Strengthening Europe's Cultural Sectors*, Luxembourg 2019.

⁴⁷ J. Zielonka, *Koniec Unii Europejskiej?*, Warszawa 2014, s. 132.

⁴⁸ Eurostat, *Culture Statistics: 2019 Edition*, European Union 2019.

BIBLIOGRAFIA

- Cebul K., Krycki M., Zenderowski R., *Międzynarodowe stosunki kulturalne*, Warszawa 2010.
- Chyc A., Kogut B., Malec N., Tyburska A., *Obecna polityka kulturalna Unii Europejskiej i jej wpływ na bezpieczeństwo kulturowe w regionie*, „Polityka i Społeczeństwo” 2023, t. 21, nr 2, s. 5-19, <https://doi.org/10.15584/polispol.2023.2.1>.
- Creative Europe 2014-2020: Music Projects*, Luxembourg 2021.
- Creative Europe 2020*, Monitoring Report, Luxembourg 2021.
- Creative Europe Networks: 28 Pan-European Organizations Connecting and Strengthening Europe's Cultural Sectors*, Luxembourg 2019.
- Creative Europe: Programme Analysis and Recommendations*, Culture Action Europe, Brussels 2017.
- Creative Europe Programme: Programme Statements*, European Commission, DG: EAC, DB 2021, [online] https://commission.europa.eu/system/files/2020-06/db_2021_programme_statement_creative_europe_programme.pdf.
- Creative Economy Report*, UNCTAD, Geneva 2008.
- Cultural Governance and the European Union: Protecting and Promoting Cultural Diversity in Europe*, red. E. Psychogiopoulou, Basingstoke 2015.
- Culture and Creativity*, European Commission [online] <https://culture.ec.europa.eu/creative-europe/projects/search/?page=1&sort=&domain=ce2021&view=list&map=false>.
- Culture Statistics – International Trade in Cultural Goods*, Eurostat, [online] https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Culture_statistics_-_international_trade_in_cultural_goods.
- Czachór Z., *Kryzys i zaburzona dynamika Unii Europejskiej*, Warszawa 2013.
- Czaputowicz J., *Teorie stosunków międzynarodowych*, Warszawa 2008.
- Decyzja 1041/2009/WE Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1041/2009/WE z dnia 21 października 2009 r. ustanawiająca program w zakresie współpracy audiowizualnej ze specjalistami z krajów trzecich (MEDIA Mundus).
- Decyzja nr 1718/2006/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 listopada 2006 r. w sprawie wprowadzenia w życie programu wspierającego europejski sektor audiowizualny (MEDIA 2007), Dz.U. L 327, 24 XI 2006.
- Decyzja Rady z dnia 20 grudnia 2000 r. w sprawie realizacji programu wspierającego rozwój, rozpowszechnianie i promocję europejskich utworów audiowizualnych (MEDIA Plus – Rozwój, Rozpowszechnianie i Promocja) (2001-2005), Dz. Urz. WE, L 336, 30 XII 2000.
- European Commission, Green Paper: Unlocking the Potential of Cultural and Creative Industries, Brussels, 27 IV 2010, COM(2010) 183 final.
- European Commission of 20 December 2000 on the implementation of a programme to encourage the development, distribution and promotion of European audiovisual works (MEDIA Plus – Development, Distribution and Promotion) (2001-2005), O.J. L 336, 30 XII 2000.
- European Parliament, *Research for Cult Committee – European Cultural Institutes Abroad: Study*, Brussels 2016.

Eurostat, *Culture Statistics: 2019 Edition*, European Union 2019.

Gajda J., *Antropologia kulturowa. Wprowadzenie do wiedzy o kulturze*, Warszawa 2009.

Garnham N., *From Cultural to Creative Industries: An Analysis of the Implications of the 'Creative Industries' Approach to Arts and Media Policy Making in the United Kingdom*, „International Journal of Cultural Policy” 2005, vol. 11, no. 1, s. 15-19, <https://doi.org/10.1080/10286630500067606>.

Garlińska-Bielawska J., *Model integracji europejskiej i jego przydatność dla integracji krajów mniej zaawansowanych w rozwoju*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2010, nr 150, s. 82-93.

Gierat-Bieroń B., *Instrumenty unijnego wsparcia sektora kultury i sektora kreatywnego w okresie kryzysu migracyjnego (2015-2018) i pandemicznego (2020-2021)*, „Politeja” 2024, t. 21, nr 1(88), s. 291-307, <https://doi.org/10.12797/Politeja.20.2024.88.1.17>.

Gierat-Bieroń B., *Polityka kulturalna Unii Europejskiej*, Kraków 2018.

Guide to Eurostat Culture Statistics, Publications Office of the European Union, Luxembourg 2018.

Haas E.B., *Beyond the Nation-State: Functionalism and International Organization*, Stanford 1964.

Habermas J., *Czy Europie potrzebna jest konstytucja?*, przeł. M. Łukasiewicz, „Nowa Europa. Przegląd Natoliński” 2005, nr 1, s. 40-65.

Hooghe L., Marks G., *Multi-level Governance and European Integration*, Lanham 2001.

The Impact of Culture on Creativity: A Study Prepared for the European Commission (Directorate-General for Education and Culture), KEA European Affairs, June 2009, [online] <https://keanet.eu/wp-content/uploads/2019/09/impactculturecreativityfull.pdf>.

Kern Ph., *For a Cultural European Union: From a Policy to Build an Internal Market to a Policy to Build a Union*, KEA, 2020, [online] <https://keanet.eu/wp-content/uploads/For-a-Cultural-European-Union-15012020-KEA.pdf>.

Komisja Europejska, Komunikat Komisji: Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, KOM(2010) 2020 wersja ostateczna, Bruksela, 3 III 2010.

Konopacki S., *Neofunkcjonalistyczna teoria integracji europejskiej Ernsta Haasa i Leona Lindberga*, „Studia Europejskie” 1998, nr 1, s. 105-115.

Lähdesmäki T., Mäkinen K., Čeginskas V.L.A., Kaasik-Krogerus S., *Europe from Below: Notions of Europe and the European among Participants in EU Cultural Initiatives*, Leiden–Boston 2021.

Madej S., Madej M., *Finansowanie dziedzictwa kulturowego z funduszy UE*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Oeconomia – Wrocław Economic Review” 2015, t. 21, nr 4(3713), s. 43-59.

Mapa Projektów, Kreatywna Europa, Biuro Polska 2021.

Mitrany D., *A Working Peace*, [w:] *The European Union: Reading on the Theory and Practice of European Integration*, red. B.F. Nelsen, A. Stubb, Basingstoke 2003, s. 77-99.

Plęśniarska A., *Integracja europejska w obliczu eurosceptycyzmu*, „Zeszyty Naukowe. Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie” 2017, nr 6, s. 29-43.

Position Paper on the Mid-term Evaluation of Creative Europe and Recommendations Regarding its Post-2020 Successor, European Dancehouse Network, Brussels, July 2017.

- Proposal for a Decision of the European Parliament and the Council Concerning the implementation of a programme of support for the European audiovisual sector (MEDIA 2007), Brussels, 14 VII 2004, COM(2004) 470 final, 2004/0151 (COD).
- Raport: ponad 2 mld euro dla sektora kultury i kreatywnego w ramach programu „Kreatywna Europa”*, EuroPap News, 28 VI 2022, [online] <https://europapnews.pap.pl/raport-ponad-2-mld-euro-dla-sektora-kultury-i-kreatywnego-w-ramach-programu-kreatywna-europa>.
- Rosamond B., *Theories of European Integration*, London 2000.
- Rosińska Z., *W poszukiwaniu europejskości*, [w:] *Symbole Europy. Integracja jako proces psychologiczny i kulturowy*, red. A. Motycka, K. Maurin, Warszawa 2004, s. 105-115.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1295/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. ustanawiające program „Kreatywna Europa” (2014-2020) i uchylające decyzje nr 1718/2006/WE, nr 1855/2006/WE i nr 1041/2009/WE (Tekst mający znaczenie dla EOG).
- Ruszkowski J., *Wstęp do studiów europejskich*, Warszawa 2007.
- Ryniejska-Kieldanowicz M., *Dyplomacja publiczna Unii Europejskiej*, Warszawa 2019.
- Schlesinger Ph., *From Cultural Defence to Political Culture: Media, Politics and Collective Identity in the European Union*, „Media, Culture and Society” 1997, vol. 19, no. 3, s. 369-391, <https://doi.org/10.1177/016344397019003005>.
- Schlesinger Ph., *Some Reflections on “Creative Europe”*, Working Paper, September 2015, <https://doi.org/10.13140/RG.2.1.4498.1849>.
- Shore C., *Building Europe: The Cultural Politics of European Integration*, London 2000.
- Shore C., *‘In Uno Plures’ (?) EU Cultural Policy and the Governance of Europe*, „Cultural Analysis” 2006, no. 5, s. 7-26.
- Shore C., Black A., *Citizens’ Europe and the Construction of European Identity*, [w:] *The Anthropology of Europe: Identities and Boundaries in Conflict*, red. V.A. Goddard, J.R. Llobera, C. Shore, Oxford–Washington, DC 1996, s. 275-298, <https://doi.org/10.4324/9781003135197-13>.
- Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów z dnia 10 stycznia 2011 – Sprawozdanie z okresowej oceny realizacji programu Kultura [COM(2010) 810 wersja ostateczna – nieopublikowane w Dzienniku Urzędowym].
- Šrakar A., Čopić V., Verbič M., *European Cultural Statistics in a Comparative Perspective: Index of Economic and Social Condition of Culture for the EU Countries*, „Journal of Cultural Economics” 2018, vol. 42, no. 2, s. 163-199, <https://doi.org/10.1007/s10824-017-9312-2>.
- Stosunki międzynarodowe. Geneza, struktura, dynamika*, red. E. Halizak, R. Kuźniar, Warszawa 2001.
- Study “The Situation of Theatres in the EU Members States”: Final Report. Study Report Prepared by PPMI and KEA European Affairs*, Luxembourg 2021.
- Szulborska-Łukasiewicz J., *Instytucje kultury w Polsce. Specyfika ich organizacji i finansowania*, „Zarządzanie w kulturze” 2012, t. 13, nr 4, s. 305-328, <https://doi.org/10.4467/20843976ZK.12.021.0799>.
- Zielonka J., *Koniec Unii Europejskiej?*, Warszawa 2014.

- Znojek M., *Konkurencyjność sektora kultury i przemysłów kreatywnych na rynku Unii Europejskiej*, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” 2016, nr 3, s. 279-309, <https://doi.org/10.18276/frfu.2016.81-26>.
- Zygierewicz A., *Creative Europe Programme (2014-2020): European Implementation Assessment (Update)*, European Parliamentary Research Service, 2018.

Bożena GIERAT-BIEROŃ – doktor habilitowana nauk o polityce. Adiunkt w Instytucie Europeistyki UJ, kierownik studiów podyplomowych dyplomacja kulturalna. Jej obszary badawcze to: europejskie modele polityk kulturalnych, polityka kulturalna Unii Europejskiej, procesy europeizacji kultury oraz proces kształtowania i współczesna funkcja Europejskiej Stolicy Kultury. Autorka kilku książek, ekspertyz europeistycznych oraz kilkudziesięciu artykułów naukowych. Stypendystka Komisji Europejskiej (Erasmus Mundus), programu UJ-JAM (UJ-Kobe University), japońskiej fundacji Ryoichi Sasakawa. W latach 2002-2009 koordynatorka międzynarodowego programu magisterskiego Euroculture. Odebrała wizyty studyjne na uniwersytetach w: Dublinie, Glasgow, Groningen, Kluż-Napoka, Novej Goricy, Leuven, Wilnie, Sassari oraz Osace i Kobe. Członkini krajowych i międzynarodowych zespołów badawczych, rady naukowej Studiów nad Dziedzictwem i Pamięcią Kulturową, od 2020 roku redakcji *Studies in European Integration, State and Society* (Peter Lang Publishing House). W latach 2013-2014 była pełnomocnikiem dyrektora Narodowego Centrum Kultury ds. Wrocławia Europejskiej Stolicy Kultury 2016. Działa w Europejskim Stowarzyszeniu Badaczy Kultury ECURES. Jest wiceprzewodniczącą Rady Programowej Narodowego Centrum Kultury.